

بررسی نگرش مدیران، معاونان، معلمان و والدین دانش آموزان ابتدایی درباره‌ی طرح ارزشیابی توصیفی

(مطالعه موردی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی در مناطق منتخب شهر تهران درسال تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸)

دکترایرج ساعی ارسى^۱
شاپورمحمدزاده^۲

چکیده

در طول سالیان گذشته امتحان و استفاده از نمره به عنوان یک شاخص مهم در آموزش و پرورش ایران نقش بسزایی در تعیین سرنوشت تحصیلی دانش آموزان و ارتقای آنها به پایه بالاتر داشته است، شورای عالی آموزش و پرورش برای رفع پیامدهای منفی امتحانات سنتی، با اصلاح نظام ارزشیابی و اجرای آزمایشی طرح ارزشیابی توصیفی در تعداد محدودی از مدارس دوره ابتدایی از سال ۸۲-۱۳۸۱ موافقت کرد. طرح مذکور در سال تحصیلی جاری به صورت آزمایشی در پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی برخی از مناطق آموزشی تهران اجرا شد. این پژوهش با هدف بررسی نگرش مدیران، معاونان، معلمان و والدین دانش آموزان ابتدایی درباره طرح ارزشیابی توصیفی (مطالعه موردی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی از مناطق منتخب شهر تهران در سال تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸) انجام شده است. روش پژوهش از نوع تحقیقات پیمایشی است. داده‌های مربوط به سوالات پژوهشی با استفاده از پرسشنامه جمع‌آوری شده است.

جامعه آماری والدین دانش آموزان مشمول طرح ارزشیابی توصیفی موضوع مورد مطالعه این پژوهش در شهر تهران برابر با ۲۱۱۶ نفر است در این پژوهش از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شده است. یعنی براساس موقعیت جغرافیایی و به روش تصادفی از هر منطقه جغرافیایی یک منطقه انتخاب و سپس از هر مدرسه یک پایه چهارم و یک پایه پنجم مورد بررسی قرار گرفتند که حجم نمونه شامل ۱۰ کلاس به تعداد ۳۰۰ نفر از اولیاء دانش آموزان، هم‌مدیر، هم‌معاون و ۱۰ آموزگار، مدرسه می‌باشند.

- یافته‌های حاصل از پژوهش حاکی از آن است:
۱. نظرات مدیران طرح (مدیران، معاونان، معلمان) حاکی از موفقیت نسبتاً زیاد طرح ارزشیابی توصیفی در نمونه این تحقیق می‌باشد.
  ۲. نگرش مدیران، معاونان، معلمان مدارس دخترانه نسبت به ارزشیابی توصیفی مثبت‌تر است.
  ۳. نظر والدین دانش آموزان، طرح ارزشیابی توصیفی از موفقیت نسبتاً زیادی برخوردار است.

۱- استادیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی اشد ابهر

E-mail: saiearasi@gmail.com

۲- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی

۱۱۰ / بررسی نگرش مدیران، معاونان، معلمان و والدین دانش‌آموزان ابتدایی درباره‌ی ...

۴. در بررسی نظرات والدین دانش‌آموزان مدارس مورد مطالعه رابطه معنی‌داری بین هریک از سوالات پرسشنامه با منطقه، جنسیت مدرسه، جنسیت، سن، تحصیلات و شغل پاسخگو ارائه شده است. و با مقایسه میانگین‌ها علیرغم اینکه ملاحظه می‌شود اولیای مدارس دخترانه ارزشیابی توصیفی را موفق‌تر می‌دانند این اختلاف میانگین معنی‌دار نیست و تفاوتی بین آنها وجود ندارد.

واژه‌های کلیدی:

ارزشیابی، امتحانات سنتی، ارزشیابی توصیفی، نگرش

مقدمه :

مهمترین دوره تحصیل در تمام نظام های آموزش و پرورش جهان دوره ابتدایی است. زیرا شکل گیری شخصیت و رشد همه جانبه فرد در این دوره بیشتر انجام می‌گیرد. از آنجا که شرط ورود به دوره های تحصیلی بعدی گذراندن دوره ابتدایی است. سرمایه گذاری برای این دوره و توجه به بهبود کیفی و کمی آن، زمینه را برای توفیق دانش آموزان در دوره های تحصیلی بعد فراهم کرده و افت تحصیلی و تربیتی آنان را در این دوره کاهش می‌دهد. (صافی، ۱۳۸۰)

با عنایت به این که نظام آموزش عمومی مهم‌ترین بخش نظام آموزشی هر کشور در آماده کردن شهروندان آگاه و مسئولیت پذیر است بهبود آن در زمره موضوع های اصلی نظام های آموزشی است. در انجام این امر، توجه به بهبود شیوه های ارزشیابی از آموخته های دانش آموزان، به عنوان بازخورد جهت دستیابی به هدف های توسعه انسانی و « آموزش برای همه » از اهمیت برخوردار است. از این رو، مهم‌ترین مسئولیت و رسالت این نهاد، برنامه ریزی برای آموزش و یادگیری است. آموزش ابزاری است برای انتقال دانش ها، مهارت ها، نگرش ها و به طور کلی دستاوردها ی بشر از یک نسل به نسل دیگر و هم فرایندی است برای تربیت انسان های متفکر، خلاق و نوآور که با کسب و ذخیره دانش بشری، به تولید و توسعه دانش تازه اقدام می‌کند. (بازرگان، ۱۳۸۳)

مفهوم ارزشیابی به عنوان امتحان و آزمون کردن همواره در طول تاریخ آموزش و پرورش بافرایند آموزش و یادگیری همراه بوده است و از آن به عنوان ابزاری برای تشخیص میزان پیشرفت یادگیری دانش آموزان و میزان دستیابی آنها به هدف های آموزشی و تربیتی استفاده شده است (احمدی، ۱۳۸۳).

در ارزشیابی سنتی و مرسوم، یادگیرنده در برابر آنچه از معلم می‌آموزد مورد ارزشیابی قرار می‌گیرد و در جریان آموزش و یادگیری به نتیجه و بازده یادگیری و میزان تحقق هدف های آموزشی و

رفتارهای قابل مشاهده و اندازه‌گیری بسنده می‌شود. رویکردهای جدید یادگیری برنامه‌درسی، روش‌های تدریس و ارزشیابی از آموخته‌ها، متفاوت از نظریه‌های سنتی به یادگیری می‌نگرند. در نظریه‌های آموزش و یادگیری به نتیجه و بازده یادگیری و اغلب محدود به محتوای آموزشی تعیین شده توجه می‌شود. در نظریه شناختی چگونگی نقش فرآیندهای ذهنی در یادگیری اهمیت بیشتری می‌یابد. از نظر روان‌شناسی شناختی، یادگیری ایجاد تغییر در رفتار آشکار یادگیرنده نیست، بلکه ایجاد تغییر در ساخت شناختی و فرآیندهای ذهنی است (سیف، ۱۳۸۰)

امروزه اعتقاد براین است که آموزش و ارزشیابی دو فرایند در هم تنیده‌اند. سنجش و ارزشیابی معتبر، دانش‌آموز را برمی‌انگیزد تا بیاموزد که چگونه یاد بگیرد. در چنین رویکردی یادگیرنده تبدیل به فردی فعال، ریسک‌پذیر و محقق می‌شود که به طور دائم از تدریس بهره می‌گیرد. به بیان دیگر، توالی آموزش - ارزشیابی - آموزش مرتب تکرار می‌شود و دراین فرایند شایستگی فرد رشد می‌کند و اعتماد به نفس او افزایش می‌یابد و به خوبی یاد می‌گیرد که چگونه آموخته‌ها را در وضعیت‌های دشوار و نا آشنا به کار گیرد و این هدف آموزش است. ارزشیابی جزء لاینفک چنین آموزشی به شمار می‌رود و در جایگاه خود، یعنی در خدمت آموزش قرار می‌گیرد. دراین صورت است که ارزشیابی پویا و رشد دهنده می‌شود، به طوری که همواره در فرایند آموزش جاری است و این معنای ارزشیابی، رشد دهنده، پویا و مستمر است. (رستگار، ۱۳۸۵)

در طول بیش از یک قرن گذشته در آموزش و پرورش ایران، امتحان و استفاده از نمره به عنوان یک شاخص مهم ارزیابی از آموخته‌های دانش‌آموزان و ارتقای آنها به پایه بالاتر نقش مهمی داشته است. در طول این سالها نه تنها آموزش‌آموزان استرس‌های زیادی را تجربه کرده‌اند بلکه

سطح یادگیری آنها از نظر کیفی به پایین‌ترین سطح آن یعنی حفظ طوطی وار تنزلیافته است. از پی آمدهای این امتحان تجدیدی، مردودی، تکرار پایه، ترک تحصیل زودرس و ضربه و لطمه‌های روحی و عاطفی ناشی از آن است (فراهانی، ۱۳۸۳). از طرف دیگر امتحانات به شدت روش‌های تدریس معلمان را تحت تأثیر قرار داده و اهداف آموزش و پرورش که رشد همه جانبه یادگیرنده است، را نیز معطوف به پاسخ‌گویی به امتحانات کرده است. بنابراین معلمان تلاش می‌کنند تا دانش آموزان را برای امتحانات آماده کنند. در صورتی که، جذبه‌های مختلف رشد را در چهار دسته جسمانی، عقلانی، اجتماعی و عاطفی دسته‌بندی کرده‌اند (شریعتمداری، ۱۳۷۴).

طرح ارزشیابی توصیفی در پاسخ به پیامدهای منفی حاصل از امتحانات و برای اصلاح نظام ارزشیابی از سال تحصیلی ۸۲-۱۳۸۱ به صورت آزمایشی در برخی از مناطق آموزشی کشور با هدف ۱- توصیف و تشریح جریان پیشرفت تحصیلی و تربیتی (تلاش و عمل کرد) دانش آموزان به منظور اصلاح روندیاددهی یادگیری در کلاس درس ۲- بهداشت روانی از طریق کاهش نقش ارزشیابی پایانی و مقیاس کمی در سرنوشت تحصیلی و تربیتی دانش آموزان ۳- توجه به حیثه‌های مختلف شخصیت دانش آموزان در ابعاد عاطفی، اجتماعی، جسمانی و سطوح بالای حیثه شناختی، در شورای عالی آموزش و پرورش تصویب و به اجرا در آمد. (مصوبه جلسه ۶۷۹ شورای

عالی آموزش و پرورش مورخ ۳۰/۸/۳۸۱ و مصوبه جلسه ۲۹۶ کمیسیون معین شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۲/۶/۱۳۸۲).

در طول سال‌های گذشته، تحقیقات متعددی در داخل کشور جهت بررسی پیامدهای اجرای آزمایشی ارزشیابی توصیفی در ابعاد شخصیتی و شناختی دانش آموزان مشمول طرح انجام گرفته است. تحقیقات موجود را می‌توان بر اساس اهداف طرح، در ۳ طبقه‌ی (۱) تحقیقات مربوط به پیشرفت تحصیلی و

تعمیق‌یادگیری (۲) تحقیقات مربوط به بهداشت روانی و (۳) دیگر تحقیقات مرتبط تقسیم بندی کرد. حقیقی (۱۳۸۴) در تحقیق خود با عنوان «نقش ارزشیابی مستمر (توصیفی) در تعمیق‌یادگیری دانش‌آموزان پایه‌ی دوم ابتدایی شهر تهران آشکار ساخت که عمق‌یادگیری دانش‌آموزان مشمول طرح ارزشیابی توصیفی در مقایسه با دانش‌آموزان غیر مشمول بهتر است.

رضایی (۱۳۸۵) نیز در تحقیق خود تحت عنوان «تأثیر ارزشیابی توصیفی برویژگی‌های شناختی-عاطفی و روانی - حرکتی دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی شهر تهران» به این نتیجه رسید که وضعیت پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مشمول طرح توصیفی در مقایسه با دانش‌آموزان غیر مشمول در وضعیت مناسبتری قرار دارد.

رزم آرا (۱۳۸۵) در تحقیق خود با عنوان «مطالعه نقش ارزشیابی توصیفی در کاهش اضطراب و ارتقاء پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مدارس پسرانه و دخترانه پایه دوم ابتدایی شهر تهران در سال ۸۵-۸۴، برتری عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مشمول طرح نسبت به دانش‌آموزان غیر مشمول را گزارش نموده است.

گروهی دیگر از پژوهشگران، موضوع اضطراب مدرسه و امتحان (نیک نژاد ۱۳۸۴)، را مورد مطالعه قرار دادند. تحقیقات انجام شده نشان داده است که اضطراب امتحان و مدرسه‌ی دانش‌آموزان مشمول طرح ارزشیابی توصیفی به طور محسوسی پایین‌تر از دانش‌آموزان غیر مشمول بوده و اختلالات رفتاری کمتری را نسبت به گروه مقایسه تجربه می‌کنند. این دانش‌آموزان در مقایسه با دانش‌آموزان غیر مشمول طرح توصیفی از عزت نفس بالاتری برخوردارند.

سبحانی فرد (۱۳۸۳) با بررسی تطبیقی کارنامه‌های توصیفی کشورها، در تدوین الگوی نهایی کارنامه‌های توصیفی در ایران نقش مهمی ایفا کرد. اگرچه فعالیت‌های انجام شده از ارزش علمی برخوردار هستند ولی نمی‌توان از نتایج حاصل

از این نوع تحقیقات به عنوان شاخصی برای قضاوت در مورد برتری طرح ارزشیابی توصیفی استفاده کرد.

با توجه به اینکه در سال تحصیلی جاری این طرح به صورت آزمایشی در پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی اجرا می‌شود بنابراین بررسی همه جانبه آن توسط پژوهشگران مختلف حائز اهمیت بوده و مسئولین را در تصمیم‌گیری برای تعمیم و یا اصلاح نارسایی‌های احتمالی آن کمک خواهد کرد. این تحقیق از نوع پژوهش‌های کاربردی است. لذا هدف آن ارائه تئوری نیست. از این رو ضمن آگاهی از نظرات مجریان طرح (مدیران معاونان، معلمان) و والدین دانش‌آموزان، وضع موجود طرح آزمایشی ارزشیابی توصیفی، چگونگی اجرای آن، شناسایی موانع و محدودیت‌های طرح، پیشنهادهای کاربردی برای رفع موانع و محدودیت‌های طرح ارزشیابی توصیفی ارائه خواهد شد. همچنین در این پژوهش با مطالعه منابع معتبر و گردآوری اطلاعات در باره مبانی نظری و چارچوب طرح ارزشیابی توصیفی، دانش لازم در باره طرح مذکور و کاستی‌های آن در مقایسه با شیوه سنتی، بررسی شده است. و سرانجام طرح این پرسش که طرح ارزشیابی توصیفی تا چه اندازه در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی شهر تهران مؤثر می‌باشد؟

اهداف پژوهش:

- ۱- آگاهی از نگرش مدیران، معاونان، معلمان دانش‌آموزان پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی نسبت به ارزشیابی توصیفی
- ۲- آگاهی از نگرش اولیاء دانش‌آموزان تحت پوشش طرح نسبت به موفقیت طرح ارزشیابی توصیفی.
- ۳- شناسایی نقاط قوت و ضعف طرح توصیفی و موانع و امکانات اجرایی آن و ارائه پیشنهادات مبتنی بر نظرات مدیران، معلمان و اولیاء برای اصلاح ساختار طرح

تعاریف نظری و عملیاتی متغیرهای پژوهش

طرح ارزشیابی توصیفی: الگویی کیفی که تلاش می‌کند به عمق و کیفیت یادگیری همه جانبه دانش آموزان توجه کند و توصیفی از وضعیت یادگیری آنها جهت اصلاح، بهبود و توسعه مهارت‌ها، دانش‌ها و نگرش‌های دانش آموزان ارائه دهد (بنی اسدی ۱۳۸۴)

نگرش: نگرش و یا افکارسنجی عبارت است از اقدامات و تلاش‌های سازمان‌یافته برای نشان دادن عقاید مردم نسبت به یک موضوع در یک محل خاص و در یک مقطع زمانی معین برای آگاهی.

نگرش مدیران، معاونان، معلمان مجری ارزشیابی توصیفی در مدارس مورد مطالعه. در این پژوهش نظرات مجریان از طریق پرسشنامه سنجیده شده است.

نگرش اولیاء دانش آموزان پایه‌های چهارم و پنجم مدارس مجری طرح ارزشیابی توصیفی. در این پژوهش نظرات از طریق پرسشنامه سنجیده شده است.

دانش آموزان: دانش آموزان پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی شهر تهران مشمول طرح ارزشیابی توصیفی را شامل می‌شود.

روش پژوهش

این تحقیق از نوع کاربردی است. و با توجه به اهداف و ماهیت آن و با استفاده از طرح توصیفی - پیمایشی به اجرا در می‌آید.

نتایج حاصل از اجرای این پژوهش می‌تواند در فرایند اصلاح و بازنگری طرح ارزشیابی توصیفی مورد استفاده مسئولان و تصمیم‌گیران نظام آموزش و پرورش قرار گیرد.

جامعه آماری

طرح ارزشیابی توصیفی در سال تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸ به صورت محدود در بعضی از کلاس‌های چهارم و پنجم ابتدایی برخی از مناطق آموزشی استانهای کشور و از جمله شهر تهران به صورت آزمایشی اجرا می‌شود.

جامعه آماری این پژوهش شامل مدیران، معاونان، معلمان و اولیاء دانش آموزان مشمول طرح ارزشیابی توصیفی پایه های چهارم و پنجم ابتدایی مناطق شهر تهران است.

تعداد کل دانش آموزان مشمول طرح ارزشیابی توصیفی موضوع مورد مطالعه این پژوهش در شهر تهران ۲۱۱۶ نفر می باشد که در ۱۵ مدرسه (۸ دخترانه و ۷ پسرانه) و ۶۴ کلاس درس (۳۲ دخترانه و ۳۲ پسرانه) در ۱۳ منطقه آموزشی، این طرح را تجربه می کنند.

حجم و روش نمونه گیری

در این پژوهش به لحاظ ماهیت موضوع، از دانش آموزان به عنوان واحد اندازه گیری برای انتخاب حجم نمونه استفاده شده. روش انتخاب نمونه ای مورد نیاز با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای انجام شد، ابتدا مناطق آموزش و پرورش شهر تهران را بر اساس موقعیت جغرافیایی به مناطق شمالی، جنوبی، مرکزی، غربی و شرقی تقسیم کرده و سپس به روش تصادفی از هر منطقه جغرافیایی یک منطقه انتخاب شد. بر این اساس مناطق ۱ و ۲ به عنوان مناطق شمالی، مناطق ۵ و ۹ به عنوان مناطق غربی، مناطق ۴ و ۱۳ و ۱۴ به عنوان مناطق شرقی، مناطق ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸ و ۱۹ به عنوان مناطق جنوبی و منطقه ۱۲ نیز به عنوان مرکز انتخاب شدند سپس به روش تصادفی ساده از بین مناطق مذکور، مناطق ۲، ۴، ۹، ۱۲ و ۱۷ انتخاب گردید. (در این مناطق تعداد ۷۰۶ دانش آموز مشمول طرح ارزشیابی توصیفی هستند.) در مرحله بعد مجدداً از هر مدرسه منتخب و مجری طرح ارزشیابی توصیفی یک کلاس پایه چهارم و یک کلاس پایه پنجم به شیوه تصادفی انتخاب گردیدند و به طور کلی با احتساب حجم نمونه برای مدارس قائم مطلق (دخترانه منطقه ۲)، شهید پدچک (پسرانه منطقه ۴)، شهید عاصمی (دخترانه منطقه ۹)، برهان مجرد (پسرانه منطقه ۱۲) و بشارت (دخترانه منطقه ۱۷) ۳۰۰ نفر والدین دانش آموزان و هم چنین تعداد ۵ مدیر، ۵ معاون و ۱۰ معلم مدارس مجری طرح ارزشیابی توصیفی انتخاب شدند.

روش گرد آوری اطلاعات

در این پژوهش برای جمع آوری داده‌های مورد نظر از روش‌های میدانی و مطالعه کتابخانه‌ای استفاده شد. برای تدوین مبانی نظری موضوع مورد پژوهش، ابتدا کلیه اسناد، مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش و شیوه‌نامه‌های مربوط، منابع و کتب، پژوهش‌ها و ارزشیابی‌های انجام شده مرتبط مورد مطالعه قرار گرفت. پس از آن برای جمع آوری اطلاعات پرسشنامه‌های مرتبط توسط محقق طراحی و با استفاده از نظر صاحب نظران و کارشناسان مربوط اصلاح و روایی آن تأیید شد و پس از آن برای اعتبار سنجی به ۴۹ نفر از والدین دانش‌آموزان داده شد و با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ (۰/۹۲) اعتبار سنجی گردید و پس از آن بین جامعه آماری توزیع شد.

ابزار گردآوری اطلاعات

ابزار گردآوری داده‌ها و اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه‌های محقق ساخته می‌باشد.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

پس از گردآوری، تلخیص و طبقه‌بندی داده‌ها، با استفاده از آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین، انحراف استاندارد) و آمار استنباطی (ضریب همبستگی، آزمون T و تفاوت میانگین‌ها) با استفاده از نرم افزار spss داده‌ها، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی نظرات مدیران، معاونان، معلمان: (مدارس مجری)
نظرات مجریان طرح (مدیران، معاونان و معلمان) در مدارس حاکی از موفقیت نسبتاً زیاد طرح ارزشیابی توصیفی می‌باشد.

رابطه معنی داری سوالات با مناطق:

بررسی ضرایب همبستگی نشان می‌دهد که بین هیچیک از سوالات و مناطق مختلف آموزش و پرورش رابطه معنادار برقرار نمی‌باشد تنها در مورد سوال ۸ که ارزشیابی توصیفی مورد علاقه دانش آموزان است با منطقه رابطه معنادار و معکوس برقرار است. بایادآوری مناطق مورد بررسی یعنی ۱۲، ۹، ۴، ۲ و ۱۷ در می‌یابیم که هرچه از منطقه ۲ به سمت منطقه ۱۷ برویم میزان علاقه دانش آموزان به ارزشیابی توصیفی کمتر می‌شود

رابطه جنسیت و سوالات

- مدیر و معلمان مدارس دخترانه نگاه بهتری به ارزشیابی توصیفی دارند.
- همچنین بررسی ضرایب همبستگی نشان می‌دهد که بین همه موارد زیر و جنسیت مدرسه رابطه معنادار و معکوس برقرار می‌باشد.
- ۱- برای دانش آموزان قوی و ضعیف و دیر آموز در یک کلاس مناسب است. (سوال ۹)
- ۲- به معنی دار شدن یادگیری کمک می‌کند. (سوال ۱۴)
- ۳- رشد عاطفی، اجتماعی، جسمانی و عقلانی دانش آموزان را مورد نظر قرار می‌دهد. (سوال ۲۱)
- ۴- نگرش مثبت به تحصیل و علم در بین دانش آموزان گسترش می‌یابد. (سوال ۲۳)
- ۵- مطالعه غیر درسی را در بین دانش آموزان تقویت می‌کند. (سوال ۲۴)
- ۶- نقش تشویقی والدین برای پیشرفت فرزندان افزایش می‌یابد (سوال ۲۶).
- ۷- دانش آموزان از پیشرفت خود، مرحله به مرحله آگاه می‌شوند. (سوال ۲۷)
- ۸- والدین از پیشرفت تحصیل فرزندان خود، مرحله به مرحله آگاه می‌شوند. (سوال ۲۸)
- ۹- معلمان عملکرد واقعی دانش آموزان را مورد توجه قرار می‌دهند. (سوال ۳۲)
- با توجه به اینکه ضرایب همبستگی در موارد فوق منفی بوده و روابط معکوس بین این موارد و جنسیت

مدرسه برقرار است؛ می‌توان گفت مدیر و معلمان مدارس دخترانه نظر مساعدتری در این باره داشته‌اند.

مقایسه نظرات مجریان در مدارس پسرانه و دخترانه

علی‌رغم این که مجریان مدارس دخترانه نگاه موافقی نسبت به طرح دارند ولی با بررسی اختلاف میانگین‌های نظرات مجریان در مدارس دخترانه و پسرانه، مشاهده شد این اختلاف نظرمعنی‌دار نیست. به عبارت دیگر بین نظرات این دو گروه در مورد میزان موفقیت طرح مذکور تفاوتی وجود ندارد.

بررسی نظرات اولیاء دانش‌آموزان

در بررسی نظرات اولیاء دانش‌آموزان مدارس مورد مطالعه رابطه معنی‌داری بین هر یک از سوالات پرسشنامه با منطقه، جنسیت مدرسه، جنسیت، سن، تحصیلات و شغل پاسخگو ارائه شده است.

- بین سوالات ۱۶ و ۱۷ با منطقه مورد بررسی رابطه معنادار و معکوس دیده می‌شود. این سوالات عبارتند از:

۱- روش‌های قضاوت معلمان درباره پیشرفت تحصیلی مبهم است (سوال ۱۶).

۲- اطلاعاتی درباره ارزشیابی کیفی - توصیفی ندارم. (سوال ۱۷)

معنی این رابطه این است که هرچه از منطقه ۲ به سمت منطقه ۱۷ می‌رویم، ابهامات والدین در مورد ارزشیابی توصیفی کمتر می‌شود.

درباره جنسیت مدرسه و سوالات بین پرسش‌های زیر و جنسیت مدرسه رابطه معنادار و معکوس دیده شده است:

۱- فرزندم با علاقه و بدون اضطراب، تکالیف خود را انجام می‌دهد. (سوال ۳)

۲- فرزندم به مطالعات غیر درسی علاقه نشان می‌دهد. (سوال ۱۰)

۳- ارزشیابی کیفی - توصیفی بچه‌ها را سردرگم کرده است. (سوال ۱۲)

- ۴- ازکارنامه توصیفی که به بچه‌ها داده می‌شود، سردر نمی‌آوریم. (سوال ۱۵)
- ۵- روش‌های قضاوت معلمان درباره پیشرفت تحصیلی مبهم است. (سوال ۱۶)
- ۶- اطلاعاتی درباره ارزشیابی کیفی - توصیفی ندارم. (سوال ۱۷)
- ۷- ارزشیابی قبلی را که با نمره (از صفر تا ۲۰) بود ترجیح می‌دهم. (سوال ۱۸)
- با توجه به بررسی پاسخ سوالات می‌توان گفت به نظر والدین هریک از موارد فوق در مدارس دخترانه بیشتر از مدارس پسرانه بوده است.
- در مورد رابطه جنسیت پاسخگو و سوالات، رابطه معنادار تنها در مورد سوالات زیر دیده شده است. این رابطه مستقیم بوده است. یعنی هرچه از منطقه ۲ به سمت منطقه ۱۷ می‌رویم میزان این موارد کمتر می‌شود:
- سوال ۵- فرزندم از نقاط قوت و ضعف تحصیلی خود آگاه است.
- سوال ۱۳- با ارزشیابی کیفی - توصیفی پیشرفت دانش آموزان معلوم نمی‌شود.
- سوال ۱۴- ارزشیابی کیفی - توصیفی باعث شده است که دانش آموزان درس را کم اهمیت تلقی کنند.
- تحصیلات والدین با برخی از سوالات رابطه معکوس معنادار داشته است این موارد عبارتند از:
- ۶- رشد اجتماعی فرزندم افزایش یافته است. (سوال ۸)
- ۷- مشارکت فرزندم در مسائل خانوادگی تقویت شده است. (سوال ۹)
- ۸- فرزندم شاداب و با نشاط است. (سوال ۹)
- ۹- ارزشیابی کیفی - توصیفی، به خودارزیابی بچه‌ها کمک می‌کند. (سوال ۲۰)
- تحصیلات والدین با برخی از سوالات رابطه مستقیم و معنادار داشته است. این موارد عبارتند از:
- ۱۰- ازکارنامه توصیفی که به بچه‌ها داده می‌شود، سردر نمی‌آوریم. (سوال ۱۵)

- اطلاعاتی درباره ارزشیابی کیفی - توصیفی ندارم. (سوال ۱۷)
  - ارزشیابی قبلی را که با نمره (از صفر تا ۲۰) بود ترجیح می‌دهم. (سوال ۱۸)
  - امتحانات پایانی و هماهنگ، لازم و ضروری است. (سوال ۱۹)
- شغل و سن والدین با هیچ‌یک از سوالات مطرح شده رابطه معنادار نداشته‌اند.
- تنها دریک مورد میانگین نمره اختصاص یافته زیر حد متوسط بوده است و آن مربوط به سوال ۱۹ در مورد ضرورت امتحانات پایانی و هماهنگ بوده است. جالب است که تعداد پاسخگویان این سوال نیز از همه سوالات کمتر است. شاید دلیل زیاد بودن بدون پاسخها، دور از ذهن بودن این سوال برای فراگیران بوده است
- حال برای پی بردن به معنی داری تفاوت بین میانگین‌ها جدولیک نمونه‌ای T-Test ارائه می‌شود.

جدول شماره (۱) آزمون T-Test

گروه آماری					
خطای استاندارد میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	جنسیت مدرسه	
۰/۱۳۴۱۲	۰/۳۷۹۳۵	۴/۰۳۸۰	۸	دختر	میزان موفقیت طرح ارزشیابی توصیفی از نظر مدیر، معاون و معلمان
۰/۳۶۵۷۸	۰/۶۳۳۵۵	۳/۷۸۹۹	۳	پسر	

جدول شماره (۲) آزمون T برای مقایسه میانگین‌ها

آزمون نمونه‌های مستقل			
آزمون t برای مقایسه میانگین‌ها	پیش آزمون برای تساوی واریانس		

فاصله اطمینان ۹۵ درصدی برای تفاضل میانگین‌ها		دو گروه								
Upper	Lower	خطاي استناد دارد تفاضل	تفاضل میانگین‌ها	سطح معذري داراي دو طرفه	df	t	Sig.	F		
۹۳۵۰ ۰/۱	۴۳۸۶ -۰/۳	۳۰۳۶۱ ۰/	۲۴۸۱۹ ۰/	۴۳۵ ۰/	۹	۸۱۷ ۰/	۲۶۴ ۰/۰	۴۲۲ ۱/	با فرض تساوي واريانس‌ها	ميز آن توفيق طرح از نظر مدي معاون و معدمان
۶۱۷۵ ۱/۱	۱۲۱۱ ۱/۴	۳۸۹۵۹ ۰/	۲۴۸۱۹ ۰/	۵۶۱ ۲/	۵۶۱	۶۳۷ ۰/			با فرض عدم تساوي واريانس‌ها	

همانطور که ملاحظه می‌شود، سطح معنی داری همه سوالات در حد هزارم می‌باشد و می‌توان در مورد همه سوالات به درستی قضاوت نمود. همانطور که توضیح داده شد، میانگین همه سوالات (به استثنای سوال ۱۹) بیش از حد متوسط (۳) بود. با استفاده از این داده می‌توان گفت این یک قضاوت واقعی است و نظر اولیای دانش آموزان نسبت به ارزشیابی توصیفی بیش از حد متوسط است. تنها در مورد سوال ۱۳ مبنی بر اینکه با ارزشیابی کیفی - توصیفی پیشرفت دانش آموزان معلوم نمی‌شود؛ تفاوت میانگین‌ها معنی دار نبوده است.

با مقایسه میانگین‌ها، ملاحظه می‌شود اولیای مدارس دخترانه ارزشیابی توصیفی را موافق‌تر می‌دانند. اما آیا این اختلاف معنی دار است؟ آزمون T با اطمینان کافی اختلاف دو میانگین را تفکیک می‌کند:

همچنان که ملاحظه می‌شود، اختلاف میانگین‌ها بین نظر والدین دانش‌آموزان مدارس دخترانه و پسرانه در مورد میزان موفقیت طرح ارزشیابی توصیفی معنی‌دار نیست. به عبارت دیگر بین نظر این دو گروه درباره‌ی میزان موفقیت طرح مذکور تفاوتی وجود ندارد.

همچنانکه ملاحظه می‌شود، اختلاف میانگین‌ها بین نظر پدران و مادران پاسخگو در خصوص میزان موفقیت طرح ارزشیابی توصیفی معنی‌دار نیست. به عبارت دیگر بین نظر این دو گروه در مورد میزان موفقیت طرح مذکور تفاوتی وجود ندارد.

محدودیت‌های پژوهش

پژوهشگر در مراحل مختلف با محدودیت‌هایی رو به رو شده است که در روند انجام پژوهش وقفه ایجاد کرد که به طور خلاصه در ذیل به آنها اشاره می‌شود.

۱. عدم دسترسی به منابع و متون معتبر علمی در زمینه موضوع مورد پژوهش که موجب طولانی شدن فرایند مراحل جمع‌آوری اطلاعات (ادبیات و پیشینه تحقیق) شد.

۲. پراکندگی جامعه آماری به طوری که امکان دسترسی به همه نمونه‌ها در یک زمان و مکان واحد وجود نداشت.

۳. نبود اطلاعات جامع و در برخی از موارد متناقض در مورد جامعه و نمونه مورد پژوهش.

۴. فقدان تحقیقات مرتبط در ایران از جمله مسائل مرتبط با پژوهش حاضر مطالعات اندک میدانی صورت گرفته مبنایی برای شروع تدوین مبانی نظری و ادبیات تحقیق بود.

۵. کیفی بودن ارزشیابی در طرح جدید، قضاوت در باره اثربخشی آن را به صورت کمی دشوار می‌کند. بنابر این صرفاً به توصیف داده‌های کمی اکتفا شده است.

پیشنهادها

۱. با توجه به این که اجرای طرح های نوین آموزشی همواره از سوی مجریان و خانواده ها با مقاومت روبرو می شود بنابراین اولین و اساسی ترین پیشنهاد این است که از طریق رسانه های گروهی به ویژه رسانه ملی نسبت به اطلاع رسانی، تبیین و اشاعه دستاوردهای طرح ارزشیابی توصیفی و بیان ماهدیت و فلسفه وجودی، نقاط قوت و ضعف و مزیت های آن نسبت به ارزشیابی سنتی اقدام شود.
۲. محتوای آموزشی برنامه های درسی متناسب با تغییر در سیستم جدید ارزشیابی، مورد بازنگری قرار گیرد و بر فرایند آموزش و تحصیل در طول دوره و سال تحصیلی تأکید شود. برنامه ها باید چگونگی یاد گرفتن را به دانش آموزان آموزش دهند نه اینکه صرفاً معلوماتی را به ذهن آنها القا کنند تا با سپری شدن مدت زمانی کوتاه از حافظه پاک شود.
۳. آموزش های معلمان و مدیران و مسئولین ذیربط در اجرا دائماً به روز رسانی شود. برنامه های ضمن خدمت برای معلمان جدیدالورود به این طرح و مکمل برنامه های ضمن خدمت برای معلمان مجری طرح پیش بینی شود.
۴. در روش های تدریس تغییر اساسی ایجاد شود. روش های فعال جایگزین روش های مرسوم گردد تا معلمان بتوانند جریان آموزش دانش آموزان را پیگیری کنند و یادگیری به معنای واقعی و اخص برای بچه ها لذت بخش باشد.
۵. دانش آموزان به صورت فعال در کلاس درس مشارکت داده شوند. با طراحی درس پژوهی و پروژه های کاری، دانش آموزان را در موضوعات مختلف درگیر نماییم.

۶. خانواده‌ها در فرایند جدید آموزش متفاوت از گذشته با مدرسه و کلاس درس باید همکاری داشته باشند و همسویی‌تربیت در خانه و مدرسه و روش‌های به کارگیری انجام تکالیف توسط دانش‌آموزیک ضرورت است. این مهم باید توسط معلمان مربوط انجام شود.
۷. با عنایت به این که طرح ارزشیابی توصیفی، زحمات معلمان را در مقایسه با گذشته افزایش داده است، پیشنهاد می‌شود به نحوی حق الزحمه مربوط تأمین و پرداخت شود.
۸. در هر منطقه آموزشی با استفاده از کارشناسان و معلمان مجرب و خبره، از مدارس مجری بازدید و بر فرایند انجام کار نظارت علمی و کافی صورت گیرد.
۹. دستاوردهای مثبت مدارس مجری، اشاعه‌یابد تا سایر مدارس بتوانند از این ظرفیت مهم برای ارتقای فعالیت‌ها و برنامه‌های آموزشی و درسی خود استفاده کنند.
۱۰. مدارس موفق به عنوان الگو به سایر مدارس معرفی شوند و از مجریان علاقه‌مند و متعهد که در اجرای این طرح تلاش می‌کنند به نوعی تقدیر شود.
۱۱. فضای آموزشی، تجهیزات آزمایشگاهی و کتابخانه مدارس متناسب با طرح ارزشیابی توصیفی ساماندهی شوند.
۱۲. در دوره‌های تربیت معلم و تربیت دبیری برای تربیت معلمان دوره ابتدایی، آشنایی با طرح ارزشیابی توصیفی (اهداف، اصول، شرایط و ویژگی‌های و...) و به طور کلی روش‌های نوین سنجش، برنامه‌های درسی و آموزشی تدارک دیده شود.
۱۳. آزمونهای مدارس خاص (تیزهوشان، نمونه دولتی و...) که به صورت سنتی، برای پذیرش دانش‌آموز انجام می‌شود متناسب با تغییر در

رویکرد ارزشیابی در دوره ابتدایی، اصلاح شود.

۱۴. حد نصاب تعداد دانش آموز در هر کلاس متناسب با طرح جدید ارزشیابی اصلاح شود. ارائه بازخورد و بررسی فعالیت های دانش آموزان و دادن راهنمایی و مشاوره به آنها و همسان سنجی و خودسنجی دانش آموزان مستلزم صرف وقت بیشتر است.

۱۵. فعالیت های خارج از مدرسه دانش آموزان مرتبط با موضوعات درسی مورد توجه جدی قرار گیرد. این فعالیت ها مرحله به مرحله و با هدایت معلمان و ارائه بازخورد به دانش آموز و اصلاح توسط دانش آموز می تواند در تعمیق یادگیری ها مؤثر باشند.

منابع فارسی

- ۱- احمدی، حسین، ۱۳۸۳، مبانی ارزشیابی و لزوم بازنگری در نظام موجود ارزشیابی، مجموعه مقالات همایش ارزشیابی تحصیلی و تربیتی، تهران وزارت آموزش و پرورش، معاونت آموزش عمومی و امورتربیتی.
- ۲- بازرگان، عباس، ۱۳۸۳، برخی شیوه‌های نو در سنجش آموخته‌ها و کاربرد آنها در ارزشیابی عملکرد دانش‌آموزان در دوره آموزش عمومی، مجموعه مقالات همایش ارزشیابی تحصیلی و تربیتی، تهران وزارت آموزش و پرورش، معاونت آموزش عمومی و امورتربیتی.
- ۳- رستگار، طاهره، ۱۳۸۵، ارزشیابی در خدمت آموزش، چاپ پنجم، تهران. نشر مدرسه فرهنگی منادی تربیت.
- ۴- رضایی، اکبر، ۱۳۸۵، تأثیر ارزشیابی توصیفی بر ویژگی‌های شناختی، عاطفی و روانی- حرکتی دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد.
- ۵- رزم‌آرا، صمد، ۱۳۸۵، مطالعه نقش ارزشیابی توصیفی در کاهش اضطراب و ارتقاء پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مدارس پسرانه و دخترانه پایه دوم ابتدایی شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد.
- ۶- سیف، علی اکبر، ۱۳۸۷، روان‌شناسی پرورشی نوین (روان‌شناسی‌یادگیری و آموزش) چاپ ۶، تهران، نشر دوران.
- ۷- سبحانی فرد، طاهره، ۱۳۸۳، بررسی تطبیقی کارنامه‌های توصیفی دانش‌آموزان دوره ابتدایی در چند کشور جهان، مجموعه مقالات اولین همایش ارزشیابی تحصیلی، وزارت آموزش و پرورش، معاونت آموزش عمومی و امورتربیتی، تزکیه.
- ۸- صافی، احمد، ۱۳۸۰، آموزش و پرورش ابتدایی، راهنمایی، متوسطه، تهران، انتشارات سمت.
- ۹- فراهانی مهدی، ۱۳۸۳، مقدمه‌ای بر ارزشیابی کیفی آموخته‌های فراگیران، چاپ اول، تهران. انتشارات منادی تربیت.
- ۱۰- فراهانی، مهدی، ۱۳۸۳، نگاهی به روان‌سنجی سنتی و رویکردهای جدید سنجش و ارزشیابی آموخته‌ها، مجموعه مقالات اولین همایش ارزشیابی تحصیلی وزارت آموزش و پرورش، معاونت آموزش عمومی و امورتربیتی، تزکیه.

- ۱۱- مرتضايي نژاد، عصمت، ۱۳۸۴، بررسی نگرش معلمين و والدين در خصوص کاربست ارزشيابي توصيفي در پايه هاي اول و دوم ابتدائي شهر تهران، پايان نامه کارشناسي ارشد.
- ۱۲- نيك نژاد، سهيلا، ۱۳۸۶، مقايسه تأثير نوع ارزشيابي (کيفي- کمي) بر ميزان اضطراب مدرسه دانش آموزان پايه سوم دبستان هاي شهر تهران، پايان نامه کارشناسي ارشد.
- ۱۳- شريعتمداري، علي، ۱۳۷۴، رسالت تربيتي و علمي مراکز آموزشي، تهران، انتشارات سمت.
- ۱۴- مصوبات شوراي عالي آموزش و پرورش (راي ۶۷۴، ۶۷۹، ۷۱۰، ۷۳۷، ۷۶۹ و راي ۲۰۶ کميسيون معين شوراي عالي).

